

ВІДГУК
на творчий мистецький проект
Лопатинського Романа Ілліча
«Інтерпретація творів малої форми як творча платформа виконавського
стилю (на прикладі фортепіанної творчості Й. Брамса та Б. Бартока)»
на здобуття ступеня доктора мистецтва
за спеціальністю 025 – «Музичне мистецтво»
з галузі знань 02 – «Культура і мистецтво»

Актуальність теми творчого мистецького проекту та обґрунтованість його положень. Сьогодні глобалізаційні процеси інформаційної епохи значно прискорюють і розширюють набуття нового творчого досвіду, а ускладнення, поглиблення й інтердисциплінарність наукових підходів вимагає перегляд та оновлення виконавських стратегій у пошуку оригінальності, довершеності інтерпретаційних моделей. Тому на сучасному етапі осмислення пошукових дискурсів у сфері музичного мистецтва відчувається інтенсифікація взаємодій між музичною практикою та теорією, між виконавською інтерпретацією та аналітичною роботою, яка переростає у свого роду тенденцію поєднання наукових і творчих мистецьких інтенцій. Найбільш показовою і продуктивною така комунікація відчувається у роботах виконавців-дослідників, які прагнуть оновити сталі уявлення про вже відому музику і знайти оригінальні підходи до її художньої репрезентації.

Саме таким прикладом вдалого поєднання творчої та наукової складової виглядає мистецький проект Романа Ілліча Лопатинського «Інтерпретація творів малої форми як творча платформа виконавського стилю (на прикладі фортепіанної творчості Й. Брамса та Б. Бартока)». Творчий вплив на сприйняття виконавського прочитання автора представленого проекту музики Й. Брамса та

Б. Бартока суттєво поглиблюється завдяки актуальному аналітичному вектору роботи – осмисленню ролі та значення фортепіанних творів малої форми у контексті співвіднесення різних аспектів композиторського та виконавського стилеутворення, а також концептуальних підходів у складанні концертних програм циклічної спрямованості (добірок-сетів). Цей вектор видається також практично цінним для піаністів-інтерпретаторів з огляду на популярність жанру мініатюри у виконавській та слухацькій аудиторії та винятковий творчий потенціал у виконавській реалізації концертних програм з творів малої форми.

Представлені наукові розвідки, теоретико-методичні обґрунтування й спостереження кристалізувалися у процесі побудови й виконавської інтерпретації програми творчого проекту та є результатом поєднання теоретичного та практичного дискурсів. Піаністичне засвоєння або вдосконалення розуміння текстів обраних для концерту творів проходило в паралелі зі спробами реконструкції авторського задуму, композиційних особливостей, визначенням музичної ідеї та шляхів її втілення в контексті логіки побудови та загальної драматургії концертних виступів.

Запропонована програма заключного концерту творчого мистецького проекту у комплексі з науковим обґрунтуванням в обраній послідовності та з викладом різних аспектів інтерпретації здійснено вперше. Аналітичні перспективи дослідження феномену концертної програми та репертуару як чинника виконавського стилю, розвідки тексту творів Й. Брамса та Б. Бартока забезпечують розширення контексту програми та надають більш чітке уявлення про інтерпретаційний потенціал творів, а також дозволяють сприймати запропоновані програмні сети як макроцикли, що є водночас ніби світлинами композиторського стилю митців. Поєднання виконавського прочитання та аналітичного опрацювання дозволило автору мистецького проекту відтворити власний підхід та інтерпретаційну стратегію розкриття стильових домінант й особливостей почерку видатних композиторів у жанрах малої форми, що становить новизну наукового обґрунтування та творчого мистецького проекту в цілому.

У першому розділі роботи «Деякі змістовні та структурні координати феномену виконавського стилю в музичному мистецтві» здійснено огляд вибраних вітчизняних та зарубіжних музикознавчих розвідок з проблем

виконавського стилю. Вибір репертуару в його частині стильової атрибуції та жанрової визначеності творів концертної програми піаніста висвітлюється як важливий та показовий стилеутворюючий фактор комплексу виражальних виконавських засобів та виконавського стилю в цілому. Запропоновано систематизацію типів концертних програм за параметрами їх репертуарного змісту, жанрових і стильових акцентів та драматургічної побудови (монографічні та моножанрові концертні програми, програми хронологічного типу, панорамні хрестоматії певного музичного жанру тощо). В опорі на існуючі теоретичні напрацювання сформульовано окремі принципи та особливості виконавського підходу до побудови концертної програми з творів малої форми в проекції на їх певні стильові та жанрові виклики.

Другий розділ дослідження «Інтерпретація фортепіанних творів малої форми у творчості Й. Брамса» присвячено огляду основних рис фортепіанного стилю композитора та особливостей музичного мислення Й. Брамса в жанрі фортепіанної мініатюри. Фортепіанне інтермецо подається як важливий стильовий маркер індивідуального почерку композитора. Цикли п'єс, з яких складався програмний сет творчого мистецького проекту, проаналізовано в аспектах композиційної побудови, інтонаційної специфіки та ладо-гармонічної мови, що є вирішальною складовою для актуалізації концертного виступу як художньої цілісності.

У розділі III «Інтерпретація фортепіанних творів малої форми у творчості Б. Бартока» висвітлено деякі аспекти інтерпретації фортепіанних мініатюр Б. Бартока у панорамній перспективі доробку митця. Твори малої форми в творчості Б. Бартока подаються як один з його вагомих жанрових та композиційних пріоритетів. Огляд основних стильових та композиційних особливостей фортепіанної мініатюри та її виконавської інтерпретації демонструє композиторські пріоритети на теренах вирішення співвідношення фольклорної природи тематизму та новітніх технік сучасної музичної мови, а також артикулює основні риси виконавського стилю композитора-піаніста.

Загалом подане наукове обґрунтування демонструє високий фаховий рівень автора як науковця, а більшість тверджень та коментарів проявляють

його неабиякий виконавський досвід концертування, розуміння принципів швидкого й глибокого опанування музичних творів, побудови концертних програм, зокрема з творів малої форми. Незначні текстові недоліки та зауваження редакційно-технічного характеру не зменшують цінність та актуальність проведених науково-аналітичних розвідок. Деякі метафоричні вислови та окремі формулювання, що вартують подальшого опрацювання й впровадження в актив термінологічного тезаурусу так званого виконавського музикознавства, тим не менш, потребують відповідних коментарів для прояснення та більш чіткого розуміння запропонованих ідей. Такими є використані словосполучення «виконавський дискурс», «досвід виконавського дискурсу», що протягом дослідження використовуються в різних конотаціях. Також варто у перспективі продовжити обраний напрям розвідок та більш диференційовано окреслити параметри й функції «репертуарного профілю» виконавця в загальній концепції виконавського стилю тощо. Також пропонується для обговорення наступні питання:

- В чому полягає специфіка творів малої форми у контексті формування загальної виконавської репертуарної стратегії?

Загалом, обґрунтованість та достовірність наукових положень, результатів й висновків наукового обґрунтування не викликає ніяких сумнівів та забезпечена коректним застосуванням сучасних методів дослідження (зокрема історіографічного, аналітичного методів, теорії музичного жанру, музичної інтерпретології), опорою на широке коло літератури з історії і теорії музики; історії та теорії фортепіанного мистецтва і виконавства, а також співставленням та застосуванням теоретичних результатів в практиці виконавського дискурсу піаніста.

Відповідність публікацій та мистецьких апробацій темі творчого мистецького проекту. Основні наукові положення, висновки, виконавські рекомендації є результатом самостійних досліджень здобувача, не містять елементів плагіату та запозичень. Окремі ідеї та матеріали наукового обґрунтування проекту апробовано на двох всеукраїнських та двох міжнародних конференціях, деякі аспекти роботи також висвітлено у

публікаціях за темою творчого мистецького проекту (дві статті, опубліковані в міжнародних виданнях Європейського союзу).

За темою творчого мистецького проекту презентовано три сольні програми (на основі численних концертних та конкурсних апробацій), які складені з творів малої форми жанру в компаративних контекстах з творами інших жанрів композиторів, що є майстрами фортепіанної мініатюри, а також двох монографічних сетів фортепіанних п'єс Йоганнеса Брамса та Бейли Бартока, зокрема сольний фортепіанний речиталь «Прелюдії та Музичні моменти» (10.10.2021); концертна програма «Соната та Концерт в творчості майстрів фортепіанної мініатюри» (20.02.2022) та «Два виконавських цикли з творів Брамса та Бартока» – заключний сольний концерт творчого проекту «Інтерпретація творів малої форми як творча платформа виконавського стилю (на прикладі фортепіанної творчості Й. Брамса та Б. Бартока», в програмі якого прозвучали «Капричіо» d-moll та «Інтермецо» E-dur з циклу «Сім фантазій» op. 116, «Інтермецо» Es-dur з циклу «Три інтермецо» op. 117, «Балада» g-moll і «Романс» F-dur з циклу «Шість п'єс для фортепіано» op. 118 та «Інтермецо» e-moll і «Рапсодія» Es-dur з циклу «Чотири п'єси для фортепіано» op. 119 Й. Брамса, а також «Два румунських танці» op. 8a, «Сюїта для фортепіано» op. 14, «Три етюди» op. 18 Б. Бартока. Усі зазначені публікації та мистецькі апробації відповідають темі творчого мистецького проекту в її різноманітних жанрових і стильових проекціях.

Рівень виконання творчої мистецької складової. Фінальна виконавська програма творчого проекту сфокусована на творах малої форми Й. Брамса у першій та Б. Бартока в другій частині речиталу, причому обидва програмні сеті вибудовані як монографічні хронографічні добірки (визначення здобувача). У брамсівській частині концерту мініатюра – а саме інтермецо подається в діалозі з іншими жанрами (капричіо, балада, романс та рапсодія. Бартоківський сет демонструє жанр мініатюри в її різних композиційних вирішеннях та зростаючій прогресії індивідуального композиторського стилю. Це дозволяє виконавцю об'єднати твори з різних опусів кожного композитора в певні макроцикли, кожен з яких виступає як нова й переконлива цілісність завдяки внутрішній драматургічній цементуючій динаміці контрастів (у

випадку з творами Й. Брамса) і динамізації ускладнення музичної мови п'єс (Б. Барток).

Така структура концерту є важливим фактором цілісності сприйняття програми, адже коливання між гранично контрастними станами брамсівських творів допомагає не тільки утримати слухачку увагу й правильно розподілити емоційно-психологічний ресурс виконавця, але й через саме контраст більш глибоко зануритись у витончені відтінки лірики композитора. В той же час, послідовність від віртуозного танцювального фольку через ускладнення музичної мови на користь відносній композиційній прозорості сюїти до трансцедентної по складності мови й віртуозності фактури етюдів, – така траєкторія погляду на трансформації в бартоківському стилі є більш щільною й інтенсивною, а тому й сприятливою для сприйняття, а з іншого боку, цілком залежить від ритмічної волі соліста та його розподілення власних сил та почуттів і потребує від виконавця неабиякої сценічної витривалості, досвіду й вміння зберігати холодний розум при максимальній температурі кипіння емоцій в гіперскладних фактурних нагромадженнях.

Всі ці завдання здобувач виконав на високому рівні майстерності, з особливою інтонаційною щирістю, емоційною відвертістю та звуковою поетикою, а його віртуозна й масштабна гра вразила безкомпромісною ясністю фактурних контурів і виключною потужною енергетикою та виконавською увагою до найдрібніших деталей.

У виконанні мистецької складової проекту Роману Лопатинському вдалося майстерно та художньо правдиво реалізувати складні творчі виклики заявленої програми. Звучання інструменту вирізнялося розмаїттям тембрових відтінків, глибоке емоційне занурення в інтонаційний процеси створювало ефект співтворчості з композиторами, обидва програмні сети попри різні принципи побудови і стильові риси, виявили свою цілісність, стрімкий пульс розгортання й компактність. Слід відзначити, що у виконанні програми чітко «прочитується» досвід спостережень наукового обґрунтування, який дозволив виконавцю здійснити глибоке, на майже молекулярному рівні, прочитання нових та граничних творів, а також втілити творчу ідею виконавських макроциклів з творів Брамса та Бартока захоплююче і натхненно.

Підсумовуючи вищезазначене, підкреслимо, що загалом творчий мистецький проект Р. І. Лопатинського, виконаний на високому творчому та науковому рівнях, відповідає всім існуючим вимогам, а його автор заслуговує на присвоєння ступеня доктора мистецтва за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво».

Рецензент

**доктор мистецтвознавства, доцент,
завідувач кафедри теорії та
історії музичного виконавства
НМАУ імені П. І. Чайковського**

Т. П. Іванніков

Рецензент

**кандидат мистецтвознавства, в. о. професора,
завідувач кафедри
спеціального фортепіано № 1
НМАУ імені П. І. Чайковського**

О. А. Безбородько

